

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, De Plerisque Functionibus, & Obligationibus, ad Parochias, Parochos & Parochianos attinentibus

Engel, Ludwig

Salisburgi

Sect. 3. Quibus modis dissolvuntur Sponsalia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40922

sp. 10 & diff. 14. Demum in foro externo non creditur dicenti, se ficto tantum animo promississe matrimonium, quia interna intentio ex actu externo praesumitur. *L. 1. Cod. ad legem Corneliam de Sicariis & l. 5. Cod. de iniuriis.* nisi alia indicia pro se allegare possit, v.g. quod prius hunc fictum animum coram amicis declaraverit, ita ut his ac alijs similibus indicijs concurrentibus in supplementum ulterioris probationis iuramentum praestare valeat.

SECTIO III.

Quibus modis dissolvantur
Sponsalia?

SUMMARI.

1. Sponsalia dissolvuntur mutuo consensu.
2. Etiam iurata.
3. Sponsalia de futura qualiacunque solvuntur per sponsalia de presenti.
4. Matrimonium contra interdictum Ecclesiae vel Episcopi contractum est quidem illicitum, sed non invalidum.
5. Sponsalia simplicia de futuro non solvuntur per alia sponsalia de futuro etiam iurata &c.
6. Sponsalia semiplena impedimenti probatione solvuntur, sed matrimonium tantum plene.
7. Sponsalia per ingressum religionis quoad partem remanentem in saeculo solvuntur.
8. At non etiam per susceptionem ordinum clericalium.

- calium, aut votum simplex castitatis, licet
 solvantur per votum ingrediendi religionem.
9. Solvuntur elapso termino praefixo nuptus.
10. Quando & quamdiu pars absens expectanda?
11. Solvuntur superveniente notabili mutatione ex
 parte non mutata.
12. Quando iudicis Ecclesiastici sententia sit ne-
 cessaria?

13. Resolvuntur breviter argumenta contraria.

Varij modi sunt dissolvendi sponsalia, quos per
 ordinem referemus, singulis etiam suas con-
 troverfas quaestiones adiungentes, itaque.

1. Solvuntur I. mutuo & unanimi dissensu c. 2.
 de sponsalib. & matrim. quod enim solo con-
 sensu contractum est, contrario dissensu iterum
 dissolvi potest, cum nihil tam naturale sit,
 quam unumquodque eo modo dissolvi, quo con-
 ligatum est. *L. nihil 25. de regulis iuris.*

2. De sponsalibus iuratis dubitant aliqui, an
 mutuo dissensu dissolvi possint, id enim negare
 videtur, *Gloss. in dict. c. 2. in verbo inducendi*
de sponsalib. & matrim. argumento *c. ex litteris eod.*
tit. Verius tamen est idem in iuratis sponsali-
 bus procedere, quia iuramentum in favorem
 hominis factum ab homine remitti potest, nec
 à Deo aliter acceptatur, quam quatenus ab ho-
 mine, in eius gratiam factum est, *Barbosa in dict.*
c. 2. num 6. Nec obstat *c. ex litteris de sponsal. &*
matrim. quia non loquitur de dissensu mutuo,
 sed tantum de dissensu unius partis altera par-
 te invita ac repugnante.

Dicit

Dices, si sponsalia etiam jurata mutuo dis-
sensu liberè dissolvi possunt, quare ergo Pontifex
in dict. c. 2. jubet, desponsatos moneri, & in-
duci, ut sibi fidem præstitam servant, & tantùm
ob metum majoris mali dissolutionem conce-
dit? Responderi potest cum Innoc. & Panorm.
Pontificem hoc statuisse ad tollendum scandala-
rum plebeiorum, qui fortè possent existimare
per talem recessum à sponsalibus juramentum
violari, & perjurium committi.

Secundò sponsalia, de futuro etiam quibus
copula carnalis accessit, solvuntur per sponsa-
lia de præsentì sive matrimonium cum alia per-
sona contractum tanquam per vinculum for-
tius, & quod rationem Sacramenti habet, *c. sicut*
20. de sponsal. & matrim. sicut de jure civili re
duobus vendita præfertur is, cui insuper tradi-
ta est, *L. quibus Cod. de rei vindicatione*. Interim
hoc licitè & absque injustitiæ peccato fieri non
potest, & prior sponsa derelicta sponsum cum
alia persona nuptias contrahentem ad interesse
& compensationem ob violatam fidem utique
convenire poterit: nam feminae plerumque
difficiliùs nubunt, si jam semel cum alio spon-
salia, & ita nimiam familiaritatem habuerint.
Item si propter aliquod impedimentum diri-
mens irritum esset matrimonium, obligarent
adhuc priora sponsalia, quia non præstat impe-
dimentum, quod de jure non sortitur effectum,
c. non præstat de regulis juris in 6. Notanter autem
dico per sponsalia de præsentì solvi sponsalia
de

de futuro, nam alia sponsalia de futuro stantibus primis non tantum illicita sunt, sed etiam invalida. *c. sicut. 22. Et ibi Glos. Et DD. de sponsalibus Et matrimon.*

Quid si contra expressam prohibitionem Episcopi vel Ecclesie matrimonium contractum sit? an validum erit? Ratio dubitandi desumitur, *ex c. 2. de desponsa. duorum.* ubi dicitur, *accepisti illam uxorem quam alter sibi desponsavit, dimitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima.* Item *ex c. penult. eod. tit.* ubi Episcopo datur potestas irritandi matrimonium contra interdictum Ecclesie celebratum: Nihilominus indubitata tenendum est, tale quidem matrimonium esse illicitum, sed non invalidum, quia matrimonium subsequens tanquam vinculum indissolubile, & Sacramentum annexum habens semper dissolvit priora sponsalia de futuro; ut aperte decisum est, *in cap. 1. Et 2. de matrim. contract. contra interdict.* Eccles. ad textus priores eos loqui de casu, quo prima sponsalia, super quibus lis pendebat, non erant de futuro, sed presentia, adeoque verum matrimonium, quia sponsalia de presenti nunquam solvuntur per alia sponsalia etiam de presenti aliquando tamen matrimonium pendente lite cum tertia persona contractum nullum redditur, si nimirum a S. Pontifice tale decretum impetratum fuerit, quo matrimonium pendente lite non tantum prohibeatur, sed etiam invalidetur, quia juxta superius dicta S. Pontifex contractus

matrimo-

matrimoniale certis ex causis quandoque irritare potest. Episcopus autem tale decretum dare non potest, nisi haberet ex speciali privilegio vel antiqua consuetudine, quia cum non sit supra jus, non potest abrogare cit. textus juris Canonici, quibus matrimonium pendente lite cum tertio contractum validum dicitur.

Sed dubitatur quid dicendum, si sponsalia prima tantum fuerint simpliciter contracta, secunda vero juramento vel carnali copula confirmata? R. nihilominus priora sponsalia observanda, & secunda invalida esse. etenim juramentum secundis sponsalibus adjectum, fuit de re iniqua, & in præjudicium tertij, scilicet prioris sponsæ, consequenter non obligatorium, *c. ea re 22. c. cum contingat 28. in fine de jure jurando c. non est obligatorium. de regulis juris in 6.* Similiter nec copula confirmare potest secunda sponsalia, licet enim ante Trident. sponsalia per copulam transferint in verum matrimonium, & sic diremerint omnia alia sponsalia de futuro *c. is qui fidem 30. de sponsal. c. matrimonium.* hodie tamen, quando matrimonium aliter contrahi non potest, quam coram Parocho & testibus, copula in sponsalibus merè fornicaria censetur, nec effectum aliquem juris habet. si tamen posterior sponsa priorum sponsalium ignara per copulam deflorata esset, & inde magnum damnum & honoris jacturam pateretur, prior verò leviter tantum læderetur, tunc ex æquitate quædam concedendum esset.

esset.

esset, ut potius cum secundâ quàm primâ matrimonio contraheretur, ut non improbabili- ter docet Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 49. n. 6.* eo quod prior sponsa teneatur modicum da- mnum sustinere ad evitandum proximi gra- vissimum.

6 Solvuntur Sponsalia tertio, si impedimen- tum aliquod dirimens, v. g. consanguinitas, affinitas vel aliud hujusmodi inter desponsatos detegatur. In modo probandi tale impedimen- tum notabilis differentia est inter matrimoni- um & sponsalia: nam matrimonium de facto con- tractum non dirimitur, nisi impedimentum plenè probetur, & in dubio potius pro matri- monio judicatur, cujus separatio plerumque scandalosa est, *c. ultimo de sententiâ & re judica- ta.* At verò in sponsalibus de futuro, etiam sola fama, dictum unius testis, vel alia simpliciter probatio de impedimento sufficit, ut sponsalia dissolvi possint & debeant, quia cum agitur de peccati ac matrimonij nulliter contrahendi pe- riculo, in dubio ex communi omnium DD. pro- nuntiatio & sententiâ semper via tutior est eli- genda, & potius ab ipso matrimonio contra- hendo abstinendum. *c. præterea 1. 2. de sponsal. & matrim. c. super eo 1. 2. de testibus c. secundo de con- sanguinitate & affinitate.*

7 Quarto dubitari non potest, quin per in- gressum in religionem Sponsalia dissolvantur, cum ipsum etiam matrimonium per professio- nem religiosam dissolvi posse ex toto *iii. de Con-*

versione conjugatorum apertum sit. Nec obstat, quod Pontifex in *c. commissum. 16. de Sponsal. & Matrim.* tutius esse dicat, ut is, qui sponsalia contraxit, prius fidem seruet, atque matrimonium contrahat, & postea primum ante consummationem Religionem ingrediatur, quia Pontifex loquitur de sponsalibus iuramento confirmatis, & tutius consulit iuramentum implere, non quidem de præcepto, sed de consilio, ad evitandum scandalum plebeiiorum, & ob reverentiam iuramenti. *Barb. in eod. cap. 16 num. 3.* Verùm circa hoc punctum aliqua controversa sunt.

Primo, an sponsalia solvantur per solùm ingressum in novitiatum, vel primum per professionem? Licet vinculum sacramentale matrimonij non dissolvatur, nisi per actualē professionē Religionis, & conjux in sæculo remanens durante alteri novitiatu aliud matrimonium contrahere non possit, ut in *Libello de Priv. Monast. Priv. 33 n. 5.* tradidi: Probabilius tamen est, sponsalia de futuro ex parte remanentis in sæculo statim dissolvi, dū alter novitatum ingreditur, ita ut liberè possit aliud matrimonium inire. Ratio est, tū quod ingrediens monasterium hoc ipso ex sua parte renuntiavit sponsalibus, tum etiam quod altera pars non censeatur ad istum specialem casum se obligasse, ut tanto tempore expectare, & deinde sponsum, cui potest exprobrari, quod Religiosum habitum exuerit, & toties signa inconstantiae dederit, recipere teneatur. Dixi autem, quoad partem remanentem in sæculo solvi sponsalia, id est, ut illa pars ulter-

MAN. PAROC.

T

TIUS

rius sponsalia observare non teneatur, at verò ex ex parte ingredientis Monasterium non aliter solvuntur sponsalia, quàm secutâ professione, quare si remanens in sæculo ultro expectare, & regredientem ex monasterio recipere velit, iste sic deserens Religionem matrimonium recusare non poterit, quia per suum factum non potuit jus alteri quæsitum auferre, nisi secutâ professione. *Sylv. verb. Sponsalia. q. 10. casu 1.*

8 *Dub. II.* An, sicut ingrediendo Religionem licet sponsalia dissolvere, ita etiam suscipiendo ordines Clericales? *R.* Negativè, quia privilegium dissolvendi matrimonium Religioni concessum, quòd professio religiosa magis assimilatur morti naturali, nec extenditur ad ordines clericales, ut decisum in *Extravag. Antiqua. de voto & voti redempt. & in tit. de oblig. ad ratio: non ordinandis.* generaliter prohibetur, ne quis in præjudicium alterius, cui aliquâ obligatione adstrictus, ordinetur. Si verò de facto aliquis post sponsalia sacros Ordines suscepisset matrimonium amplius contrahere non deberet, nec posset, quia sacri Ordines sunt impedimentum dirimens matrimonij. Interim talis ordinatus ex æquitatis ratione resarcire deberet damna & expensas sponsæ, quas intuitu nuptiarum fecit, eadèmq; expensarum restitutio secundùm probabiliorem sententiam etiam ab ingrediente Monasterium fieri debet. *arg. L. si pecuniam. ff. de condict. causa data &c. & ne privilegium ingrediendi Religionem in nimis magnum alterius præjudicium extendatur &c.*

Dub. III.

Dub. III. An non tantum per ipsum actua-
lem ingressum, sed etiam per *votum simplex* in-
grediendi vel servandi *castitatem* adhuc in saeculo
emissum dirimantur sponsalia? De voto in-
grediendi Religionem communis est sententia
cum Nav. in *Manual. confess. c. 22. sub num.*
27. quod solvat sponsalia, cum enim sponsus li-
bere Religionem ingredi possit, consequenter
etiam eam poterit vovere, & deinde vi talis vo-
ti ingredi, & sponsalia dissolvere tenebitur. U-
nam tamen insignem limitationem ponit Nav.
de voto consil. 3. nisi ex tali voto sponsa grave da-
mnum ferat, ut quia spe matrimonij impragna-
ta est, tunc enim votum Religionis cum tanto
damno alterius non esse gratum Deo, adeoque
nec obligatorium existimat.

De voto simplici castitatis, quamvis dissen-
tiant DD. illa tamen videtur probabilior opi-
nio, per istud votum non dissolvi sponsalia, cum
nec juramentum nec votum in alterius praesu-
mptionem obliget, proinde tale votum eatenus tan-
tum obligabit ipsum voventem, quatenus id ex
sua persona implere potest, ut scilicet contracto
matrimonio debitum petere non audeat, sed tan-
tum reddere, nisi legitimam dispensationem ab
Episcopo impetraverit. Nav. *dict. loc. num.*
27. Sanch. *dict. lib. 1. disp. 46.*

V. Si Sponsalibus certum tempus & termi-
nus contrahendi matrimonij sit adjectus, eo e-
lapso, si matrimonium contractum non sit, sol-
vuntur sponsalia, c. *sicut. 22. de spon. & matrim.*
T 2 quod

quod est verum & obtinet, si tempus ad finien-
dam ipsam appositam obligationem & tanquam
conditio adjecta sit, secus verò dicendum si
sponsalia purè contracta, & postea primùm de
die celebrandarum nuptiarum conventum sit,
tunc enim tempus non refertur ad obligatio-
nem, sed ad executionem, & quamvis elapsum
sit, manebit tamen obligatio sponsalium, prout
idem accidit in alijs debitis & contractibus, si
debitor consueto tempore non solvat. *Panorm. &*
DD. in eod. c. sicut. de sponsal. & matrim.

- 10 VI. Si sponsus non habitâ licentiâ sponsæ
longum iter & diuturnam absentiam faciat, libe-
rum est sponsæ ad alias nuptias transire. *c. de illis.*
de sponsal. & matrim. quantum autem debeat esse
tempus absentiae, de jure quidem Canonico nihil
expressum habetur, sed de jure civili talis adhi-
betur distinctio, ut si sponsus absit ex causa ne-
cessaria teneatur sponsa semper ipsius reditum
expectare, si verò ex causa voluntaria, justâ ta-
men & rationabili, sufficiet expectare biennium,
si sponsus absens moretur intra eandem Pro-
vinciam, triennium autem, si extra eandem Pro-
vinciam, *text. & Glos. in L. 2. Cod. de sponsal.*
Verùm licet plerique sentiant hâc in parte, id,
quod in jure Canonico non est decisum, peten-
dum esse à civili, argumento *c. 1. de novi operis*
nuntiat. illa tamen moderatio adhibenda erit, ut
Judex Ecclesiasticus non ita præcisè adstringa-
tur termino Juris civilis, quin aliquando pro-
pter periculum incontinentiæ, aut alias justas
cau-

causas illum terminum abbreviare, & licentiam ad alias nuptias transeundi sponsæ concedere possit, quia in causis spiritualibus, præsertim ubi de periculo animæ agitur, plus tribuendum est iudicis Ecclesiastici, quàm legis Civilis dispositioni, ut rectè etiam observat Laym. *de sponsal. c. 2. num. 13.*

VII. Si post sponsalia alterutra pars cum aliqua persona extranea fornicetur, innocens poterit à sponsalibus resiliere. Imò etiam sponso propter antecedentem fornicationem & corruptionem sponsæ, quam tempore contractorum sponsalium ignorabat, à sponsalibus recedere permittitur, non autem sponsæ propter antecedentem fornicationem sponsi; ex ea ratione differentie, quod illud dedecus famæ corruptæ non similiter æstimetur in viro fornicationem committente ac in fæmina, *c. quemadmodum. Et ibi DD. de iurejurando.*

VIII. Denique solvi possunt sponsalia etiam jurata propter quamcunque notabilem & gravem mutationem supervenientem, quâ cognitâ sponsalia non fuissent contracta, v. gr. Si notabilis deformitas, morbus contagiosus, famæ vel bonorum jactura, gravis inimicitia inter consanguineos, qui se fortassis opponunt sponsalibus, vel alia causa de novo superveniat, vel prius ignota deregatur, *dict. c. quemadmodum.* Sed hîc duo adnotanda sunt, primò, quòd in similibus casibus sponsalia non solvantur ex parte ejus, qui solvendorum sponsalium causa est, T 3   sed

sed tantum ex parte alterius, utpote in cuius favore introductum est, ne mutatio superveniens sit ipsi nimis onerosa, proinde si v.g. sponsus huic suo favori renuntiare, & non obstante fornicatione, vel deformitate sponsæ nihilominus velit eam in uxorem habere, non poterit id sponsa recusare. *Secundò*, si sponsus cognita mutatione sponsam carnaliter cognoverit, censetur tacite suo juri renuntiare & sponsalia ratificasse.

12 Ultimò solet hinc controversari, an ad dissolvenda sponsalia ob causas hæcenus recensitas Judicis Ecclesiastici sententia accedere debeat, vel an desponsati propriâ auctoritate à se invicem discedere possint? *12.* Si causa dissolvendi sponsalia sit certa & manifesta tam in jure, quam in facto, ita ut negari ab altera parte non possit, licere etiam sine judicio Ecclesiastico à sponsalibus recedere, nisi contraria in aliqua Diœcesis consuetudo foret, ut rectè docet Sanch. *de matrim lib. 1. disp. 69.* habent enim sponsalia tacitam conditionem, si notabilis mutatio non intervenerit, ea ergò interveniente eo ipso cessat obligatio sponsalium, & consequenter sicut in alijs contractibus liber recessus conceditur. Si tamen causa dissolvendi sponsalia occulta foret, & sponsalia publicè contracta, tunc ad tollendum scandalum hominum judicis auctoritas requireretur.

13 Cæterum nostræ conclusioni non obstant *text. contrarij ex c. 3. de divorijs. c. 1. causâ 33. 2. 11*

2. c. 12. de desponsatione impuberum; quia vel loquuntur non de sponsalibus, sed de matrimonio, cujus separatio ordinariè scandalosa est, si absque iudicio Ecclesiae fiat, vel de tali casu, ubi causa dissolutionis non est certa, & satis apertè manifesta. Si consuetudo sit in aliquo loco, ut univèrsim à sponsalibus sine præsenti Ordinarij recedi non possit, ea exinde rationabilis est, ut appareat, an dissolutis sponsalibus non remaneat impedimentum *publicae honestatis*. juxta ea, quae inferius §. 10. dicemus.

§. II.

De Aetate requisitâ ad Sponsalia vel Matrimonium.

SUMMARIÆ.

1. *Alia etas ad contrahenda sponsalia, alia ad matrimonium requiritur.*
2. *Quae etas requiratur ad sponsalia?*
3. *Pubertas quando incipiat?*
4. *Quomodo & quando sponsalia impuberum obligent?*
5. *Ex sponsalibus impuberum nascitur impedimentum publicae honestatis.*
6. *Sola taciturnitas venientium ad pubertatem ratificat eorum priora sponsalia.*
7. *Nisi fuerint ante annos discretionis contracta, ubi requiritur novus consensus.*
8. *Quae etas requiratur ad contrahendum matrimonium?*
9. *Valet matrimonium ex gravi causa ante annos pubertatis dispensative contractum.*

F 4

10. Ma-